

ناره زاییه کانی پووله کهی پاپا

12-03-2021

نووسه ره کان

زریان روژهلانی

کورتیه : تورکیا و ئیران ناره زاییه کی توندیان پیشانداوه به رامبهر پوولیک که به بونهی هاتنی پاپاوه له ههریمی کوردستان نمایشکرا بوو. ئه وهیان به "هلهی گهوره" و "کردهی نادۆستانه" ناو بردوووه و داوای راستکردنه وهیان کردوووه. له پووله که دا نه خشی کوردستانی گهوره له پشت سهری پاپا دانراوه و ئه مهش، وه کوو خواستی ههریمی کوردستان بو داواکردنی خاک له ئیران و تورکیا لیکدراوه ته وه.

بەرايى

توركييا و ئىران ناپەزايىيەكى توندىيان پيشانداوۋە بەرامبەر پولىتېك كە بە بۇنەي ھاتنى پاپاۋە لە ھەريىمى كوردستان نامىشكرابوو. ئەو ھەيان بە "ھەلەي گەورە" و "كردەي نادۇستانە" ناوبردووۋە و داۋاي راستكردنەو ھەيان كوردووۋە. لە پۈولەكەدا نەخشەي كوردستانى گەورە لە پشت سەرى پاپا دانراۋە و ئەمەش، ۋەكوو خواستى ھەريىمى كوردستان بۇ داۋاكردىن خاك لە ئىران و توركييا لىكدرابوۋەتەوۋە. سالى 2017ش سەرەتايىتىنى مافى ھەر نەتەوۋەيەك بۇ دەربىرىنى خواستى خۇي لەبارەي چارەنوۋوسەكەي لە ھەريىمى كوردستان، لەلايەن توركييا و ئىران و غىراقوۋە سەركوتكرابوو. بەرپرسانى ئەنكەرە و تاران باش دەزانن كە جارى، ھىچ پىرۇژەيەكى سىياسىي كىردەنى بۇ دامەزاندنى كوردستانى گەورە لە ئارادا نىيە، كەوابوو ھۆكارى ئەو ھەلۋىستە چىيە كە توركييا و ئىران پيشانىان داۋە؟

ناپەزايىيەكەي توركييا و سىياسەتى نىوخۇيى

بەردەر لەو ھەستناكىيە نەرىتىيەي كە دەۋلەتى توركييا بە بابەتەكانى پەيوەست بە بىرى ناسىۋنالىستى كوردىيەوۋە ھەيەتى، پىدەچىت ناپەزايى ئەمجارەيان، لە پۈولەكەي پاپا زياتر، رەھەندىكى نىوخۇيى ھەبىت. ناپەزايىيەكەي ۋەزارەتى دەروەي توركييا لەداۋاي لىدوانىكى عومەرچەلىك وتەبىزى پارتى دادوگەشەپىدان ھات. ئەو پارتەي بۇ نىزىكەي دوو دەپە دەروات كە سوكانى دەسەلەتى توركييا بەدەستە، ئىستاروۋەپوۋى دۇخىكى جەماۋەرى خراپ بوۋەتەوۋە. تا ئىستاش ھەر نەتەوۋەگەراكان دوايىن چانسى ئەردۇغانن بۇ ئەوۋەي لە دەسەلەتدا بىھىلنەوۋە، بۇيە گوتار و سىياسەتەكانى، زياتر بەپى خواستى ئەوان رىكەدەخات. بەشېك لە ئۇپۇزىسىۋونىش بە ئاگاداربوۋن لە رەھەندە نىوخۇيىكەي ئەم پىرسە، بە تەمابە ئەمە بۇ تەنگەتاۋكردىن ئەردۇغان بەكاربىھىت.

دوو پارتى سىياسىي گىرنگ لە ئاكارى جىابوۋنەتەوۋە كە دەپانەۋىت جەماۋەرە ئىسلامىيەكەي ئەو حىزبە بۇ خۇيان بىمەشەوۋە و بەپى راپرسىيەكانىش، لەوانەيە 5%-6% دەنگەكانى لى بىەن. ئاكارى لە دوايىن ھەلپۇزاردنەكانى شارەوانىدا، لە ھەندىك لە شارە گەورەكانىشدا دۇراندى و سىياسەتەكانىش بۇ رىگىرگن لە چوۋنى دەنگى كوردەكان بۇ ھاۋپەبىمانى مىللەت (جەھەپە و ئىي پارتى دوو لايەنى سەرەكىي ئەو ھاۋپەبىمانىيەن ۋەدەپەش ۋەك ھاۋپەبىمانە ناپەسەمىيەكەي ناۋى دەركردووۋە). سەرىنەگىر.

گەلېك لە راپرسىيەكانى ئىستاش ۋاي پيشاندەدەن كە ھاۋپەبىمانىيەكەي ئاكارى لەگەل مەھەپە لە ھەلپۇزاردىكى گىرمانەبىدا دەنگى جاران بەدەستناھىت و زياترى لە كىس دەچىت. ئەگەرىتو پىشېنى راپرسىيەكان راست دەچىت، تەنانتە خۇدى سەرۋىكۇمارىش دەنگى 1+50 بۇ ۋەرگىرتەوۋە پۈستەكەي بەدەستناھىت. لەو ھەش كىرگىر ئەوۋەيە كە ھەندىك لە راپرسىيەكان ۋايدەردەخەن كە ئەگەر زۇرە، مەھەپەي ھاۋپەبىمانى ئاكارى لە زىر بەرەستى 10% ھەلپۇزاردندا بىمىننەتەوۋە. بۇيە ۋادىارە كە ئاكارى لەگەل ئەوۋەي كە پى باشە بەرەي نەپارەكانى دابەشېت، ۋەك ئەگەرى جىابوۋنەوۋەي رەسەمىي موحەرەم ئىنچە لە جەھەپە، راکىشانى بالىكى پارتى سەعادەت يان تەنانتە جىابوۋنەوۋەيەكى گىرمانەپى گروپىك لە ھەدەپە، كار بۇ ناچاركردىن ئىي پارتى، حىزبەكەي مەرال ئاكىشەنەر دەكات بۇ چوۋنە نىو ھاۋپەبىمانىيە جەمھور (ھاۋپەبىمانى ئاكارى- مەھەپە) يان لانىكەم دووركەوتنەوۋە لە جەھەپە. ئەمەش پىۋىستى بە گوتارىكى بەھىزى نەتەوۋەگەرايى ھەبە.

خالىكى دىكە ئەوۋەيە كە ھەرچەندە باسى ھەلپۇزاردنى پىشۋەخت لە ئارادا نىيە بەلام كەش ۋەھۋاي سىياسى توركييا بەجۇرىكە كە ۋەك بلىي بەرەو ھەلپۇزاردن دەچىت. بەپى ياساكانى توركييا، ھەر حىزبىك لانىكەم لە 41 پارىزگادا بارەگاي نەبىت و كۇنگرەي پارىزگاكاني نەكرىبىت، ناتوانىت بەشدارى لە ھەلپۇزاردن بىكات. ئەگەر ئەوانەشى كىردىبىت، دەبىت لانىكەم 6 مانگ بەسەرىدا تىپەرىپوۋىت. بەگۈيرەي ئەو مەرجانەش بىت، پارتى داھاتوۋى ئەحمەد دادوئوغلۇو لانىكەم لە مايسى ئەمسال بەدواۋە دەتوانىت مافى بەشدارىكردىن لە ھەلپۇزاردن بە دەستبىنىت و پارتەكەي عەلى باباجان (دەۋا) ىش لە حوزەيران بە دواۋە ئەو مافەي دەبىت. دەستەي بالى ھەلپۇزاردنى توركيياش، لە كۇتايەكانى مانگى 1 ئەمسالدا، ناۋى 17 حىزبى بىلواكردۇتەوۋە كە مەرچەكانى بەشداربوۋن يان لە ھەلپۇزاردن تىدابه و لەو لىستەشدا، ناۋى حىزبەكەي باباجان و داۋدوغلۇو نىيە. [1] ئەمەش ئەو گومانەي درووستكردووۋە كە لەوانەيە ئاكارى بە تەمابىت بەرلە حوزەيران، بىرارى ھەلپۇزاردنى پىشۋەختە لە پەرلەمان دەرىكات تارى لە بەشدارىكردىن حىزبەكەي باباجان لە ھەلپۇزاردن بىگرىت. چوۋنكە زياترىن دەنگى لى دەبات. بىگومان ئەگەر بىرارى ھەلپۇزاردنى پىشۋەختىش بىرېت، گوتارى نەتەوۋەگەرايى- ئىسلامى زياتر لە ھەر گوتارىكى دىكە بە كەلكى ئەردۇغان دىت.

دەكرى نارەزايىپەكەي ئىران لە پوولەكەي پاپا زياتر، لە چوارچۆيەي سىياسەتى نوپى ئەو وڵاتە بەرامبەر عىراق و ھەولەكانى بۇ نىكبوونەوھى زياتر لە توركييا، ئەويش دواي لىدوانەكانى ئىرەج مەسجدى لە دژى توركييا سەربىكرىت كە گوتوبى پىويستە ئەنكەرە ھىزەكانى لە عىراق بکشىنئىتەوھ. ئىران لەسەر پوولەكەي پاپا نارەزايىپەكەي گەياندۆتە حكومەتى عىراق. ئەمەش لەكاتىكدايە كە لەگەلئىك لە كىشەكانى رابردوودا، وگ توركييا راستەوخۆ رووى دەمى لە ھەرىمى كوردستان دەكرد. بەكارھىنانى ئەم بابەتە وەك كارتىكى كوشار لە بەرامبەر حكومەتى بەغدا، پەيوەندىيە بەو لالووتىيەوھە ھەيە كە بەگشتى تاران لە حكومەتەكەي كازمى ھەيەتى و لە دواي ھاتنى پاپاش زياتر بووھ.

ھاتنى پاپا بۇ عىراق بە گشتى، بۇ شىعە و بۇ كوردىش واتايەكى گرنكى ھەبوو. مستەفا كازمى سەرۆكۆھزىرانى عىراق چەند جارئىك باسى لە پرۆژەي شامى نوپى كردووھ و لانىكەم بەشئىك لە سەرکردەكانى عىراق لەگەلئىدا ھاوپان كە عىراق لە جەمسەرگىرى وھاوپەيمانىيە رىكابەرەكانى ناوچەكەدا، رۆلئىكى ناوچىي ھەبىت. ھەرچەندە ئەستەمە عىراق بتوانى بىلايەن بىت، بەلام ھاتنى پاپا يارمەتيدەرى بىرۆكەكەي مستەفا كازمىيە سەبارەت بەوھى كە وڵاتەكەي شوپنى بە يەكگەيشتنى لايەنەكان بىت نەك جىگاي بەريەككەوتن. بىگومان ئەمە دەتوانىت پالپشتىيەكى نىدوھولەتەيش پەيدا بكات. ئەمەش شتئىك نىيە كە بەدلى ئىران بىت.

ھاتنى پاپا پىگەي ئايەتوللا عەلى سىستانىشى وەك مەرجەعى بالاي دنياي شىعەي بەھىزترکردووھ. رىكابەرى نىوۆيى مەرجەعىيەتەكانى شىعە شتئىكى دوور لە واقع نىيە. عەلى ئەكبەر ھاشمى رەفسەنجانى لە كتئىبى بىرەوھەريەكانى خۇيدا باسى ئەوھ دەكات كە زاواكەي ئايەتوللا سىستانى لە وتەيەكى ئەحمەد جەنەتى يەكئىك وتارىزەكانى نوپى ھەينى تاران و بەرپرسانى پلەبەرزى ئىران نىگەران بووھ كە مەرجەع بوونى ئايەتوللا سىستانى بە كارى ئىنگلىزەكان ناوبردبوو. بەشئىك لە لايەنگرانى ئايەتوللا سىستانى دەستەواژەي "ئىمام"ى بۇ بەكاردين، ئەمەش لەكاتىكدايە كە وەلائىيەكان، عەلى خامنەيى رابەرى ئىستاي ئىران بە شايستەي پلەي "ئىمام"ى دەزانن. بە ئەگەرى زۆر، ھاتنەكەي پاپا بە كەيفى ولائىيەكان نەبوو، بەلام دواجار مەرجەعىيەتى نەجەف و سىستانىش نەيانويست بە تەواوى ئىران لە خۇيان بەكەنە دوژمن، بۆيە لە بەياننامەي دىدارەكەيدا لەگەل پاپا، لەرپى باسكردنى "گەمارو" و "داواي دانوستاندن" لە زلھىزەكان، بەشئىك لە خواستەكانى تارانىشيان لە پىشچا و گرتبوو. ھەلبەت ئەمە ناتوانىت رى لەو درزە بگرىت كە لە بەينى مەرجەعىيەتى نەجەف- قوم و سىستانى- خامنەبيدا درووستبووھ و لە 2003 بەدواوھ ھەرچى چووھ گەرەتر بووھ.

ھەرلە سەرۆبەندى ھاتنەكەي پاپادا، موھسىن رەزايى فەرماندەي پىشووئى سوپاي پاسدارانى ئىران رايگەياندووھ كە ئىدى لەمەودوا، ئەگەر يەك دۆلارىش بۇ عىراق و سووريا خەرج بكەن، وەرىدەگرنەوھ. "ئابوورى بۇ ئىمە گرنگە، ناكرى ئىمە يارمەتى عىراق و سووريا بەدين بۇ ئەوھى ئاسايشيان ھەبىت و دواترىش وڵاتى دىكە سوود لە ئابوورىيەكەيان وەربىگرن." [2] ھەرچەند دواتر وەزارەتى دەرەوھى ئىران ئەو قسانەي بە بۆچوونى شەخسى رەزايى ناوبرد، بەلام دواتر ھەسەن رۆحانىش داواي لە مستەفا كازمى كرد كە پەلەبكات لە پىدانەوھى قەرزەكانى ئىران! رۆلئىك دواترىش، ئىرەج مەسجدى و وەزىرى دارايى عىراق لەسەر پرسى قەرزەكان كۆبوونەوھ. سەرچاوھ ئىرانىيەكان باس لە قەرزىكى 5-6مىلياردۆلارى دەكەن لە ھەقى ئەو كارەبا و گازەي كە داويانە بە عىراق. مەزھەر محەمەد سالىح راويزكارى ئابوورى سەرۆكۆھزىرانىش گوتوبەتى كىشەكە لەوھدايە كە ئىستا ئىران بۇ وەرگرتنەوھى قەرزەكانى لە عىراق دەيكات، لەلايەكەوھ ئەمريكاش ناھىلئى دۆلارىان پىبەدين. [3] ئەم پەلەيە كە ئىستا ئىران بۇ وەرگرتنەوھى قەرزەكانى لە عىراق دەيكات، لەلايەكەوھ پەيوەندى بە دۆخى خراپى ئابوورى ئىرانەوھ ھەيە. چاوەروانىيەكانى بەرپرسانى تاران سەبارەت بە ئىدارەي بايدن رىك دەرەنچوو. بۆيە دەيانەوئى رىگايەكى خىزا بۇ دەستخستنى دۆلار پەيدا بكەن. بەلام لەلايەكى دىكەشەوھ دوور نىيە كە قسەكانى رەزايى، رازى دلى بەرپرسانى ئىران بىت بەرامبەر عىراق و حكومەتەكەي مستەفا كازمى.

ئەنجام

ئەگەر زۆر دووريش نەپۆين، ھەر سالى 2016بوو كە سەرۆكۆكمارى توركييا گوتوبوى: "بۆن سەبرى مېژوو بكەن، مووسل ھى ئىمە بوو." ھەرەوھە عەلى يونسى راويزكارى ھەسەن رۆحانى سەرۆكۆكمارى ئىرانىش گوتوبوى "بەغدا پايئەختى ئىمەيە." بۆيە فراوانخووزى، زياتر لە پرۆژە و بىرى سىياسى ئىران و توركيادايە لەم ناوچەيە. پوولەكەي پاپاش ھىچ پرۆژەيەكى سىياسى كردەنىي لە پشت نىيە. ھەرىمى كوردستان لەكاتىكدا كە ھەلەوگىرى كىشە دارايى و ئابوورىيەكانى خۇيەتى و لە ھەولەكانى بەغدا بۇ لاوازكردنى خۇي بەدگومانە، نە تواناي ئەوھى ھەيە كە كار بۇ بىرۆكەي كوردستانى گەرە بكات، نە ئەو خواستەشى ھەيە. نارەزايىپەكەي حكومەتى توركييا كە راستەوخۆ ئاراستەي ھەرىمى كوردستان كراون، زياتر بۇ ئەوھەيە كە شەقامى نەتەوھەگەراي توركى بكاتە بەردەنگى خۇي. نارەزايىپەكەي ئىرانىش كە ئاراستەي وەزارەتى دەرەوھى عىراق كراوھ زياتر بە ئامانجى تەنگەتاوكردى وەزىرە كوردەكە و حكومەتەكەي مستەفا كازمىيە!

[/https://www.irna.ir/news/84255186](https://www.irna.ir/news/84255186) [\[2\]](#)

- [\[3\]](#)

<https://mdeast.news/2021/03/09/%d8%a7%d9%85%d9%88%d8%a7%d9%84-%d8%a7%db%8c%d8%b1%d8%a7%d9%86-%d8%af%d8%b1-%d8%ad%d8%b3%d8%a7%d8%a8-%d9%87%d8%a7%db%8c-%d8%b9%d8%b1%d8%a7%d9%82-%da%86%d9%82%d8%af%d8%b1-%d8%a7%d8%b3%d8%aa-%d9%88>